

ОРНІТОФАУНА ВОДОСХОВИЩА ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ АЕС ТА СУМІЖНИХ БІОТОПІВ: СТАТУСИ ПЕРЕБУВАННЯ ВИДІВ

В.П. Ільчук, В.О. Гедзюк

Західноукраїнське орнітологічне товариство; вул. Театральна, 18, м. Львів, 79008, Україна

West-Ukrainian Ornithological Society; Teatralna str. 18, Lviv, 79008, Ukraine

✉ В.П. Ільчук (V.P. Ilchuk), e-mail: v.ilchuk@ukr.net; **Vasyl Ilchuk** <https://orcid.org/0000-0003-1206-0994>;

 Vladyslav Hedziuk <https://orcid.org/0000-0002-0387-4729>

Ornithofauna of the reservoir of Khmelnytskyi Nuclear Power Station and adjacent biotopes: stay status of species. - V.P. Ilchuk, V.O. Hedziuk. - *Berkut*. 31 (1-2). 2022. - We studied birds of the reservoir and adjacent areas during 2007–2022. In total, 168 species from 15 orders have been registered, of which 25 are listed in the Red Book of Ukraine (2009). [Ukrainian].

Key words: West Ukraine, fauna, breeding, migration, wintering, rare species.

Дослідження птахів водосховища та суміжних ділянок проводили у 2007–2022 рр. Загалом зареєстровано 168 видів із 15 рядів, з яких 25 занесені до Червоної книги України (2009).

Ключові слова: Західна Україна, фауна, гніздування, міграція, зимівля, рідкісний вид.

Дослідження орнітофауни проведено на водосховищі Хмельницької атомної електростанції (Нетішинське водосховище) та його суміжних біотопах. Водойма розташована на півночі Хмельницької області та є одним із основних місць концентрації зимуючих водно-болотних птахів на заході України. З північного боку водойми проходить насипна дамба довжиною близько 7 км та шириною 20–25 м, вимощена бетонними плитами. До природного берега прилягає ліс; узбережжя має включення невеликих очеретяно-рогозових ділянок, лучно-чагарникових угруповань, антропогенних споруд та ін. (фото 1). З північно-східної сторони водойми знаходиться атомна електростанція, з південного боку – с. Півнева Гора (рис. 1).

Водосховище є частиною об'єкта Смарагдової мережі України UA0000123 «Iziaslavsko-Slavutytskyi» (Updated list..., 2019) та знаходиться в безпосередній близькості до території національного природного парку «Мале Полісся» (Про створення..., 2013).

Дана стаття – це узагальнення результатів по вивченню зимуючих та пролітних птахів водойми-охолоджувача (Ільчук, 2014; Ільчук та ін., 2021), їх спостережень у гніздовий період на водосховищі та в суміжних біотопах. Мета роботи – укладання повного списку видового різно-

маніття птахів досліджуваної території і визначення їх статусів перебування.

Матеріал і методика

Період спостережень охоплює липень 2007 р. – лютий 2022 р. Методика досліджень пролітних та зимуючих водно-болотних видів птахів та їх результати детально описані раніше (Ільчук, 2014; Ільчук та ін., 2021).

Вивчення орнітофауни суміжних біотопів проведено на західній стороні водойми. Початковий відрізок цього маршруту складає дамба, на якій знаходиться гідротехнічна споруда паводкового водоскиду; по другий бік греблі – вузький водозбірний канал, лучно-чагарникове пасмо й ліс – із сосновими та вільховими ділянками (рис. 2). Природне узбережжя частково вкрите очеретяно-рогозовою рослинністю з наявними деревно-кущовими острівцями (фото 2); на цьому відрізку – мис із майданчиком колишнього рибного господарства з двома будівлями на території. Лісові насадження досліджуваної ділянки представлені переважно середньовіковим сосновим лісом із незначним включенням берези, осики та дуба; наявні невеликі ділянки березняків та вільшаників (фото 3).

Фото 1. Берег водосховища Хмельницької АЕС, 25.10.2021 р.
Photo 1. Coast of the reservoir.

Фото Т.М. Жерліциної.

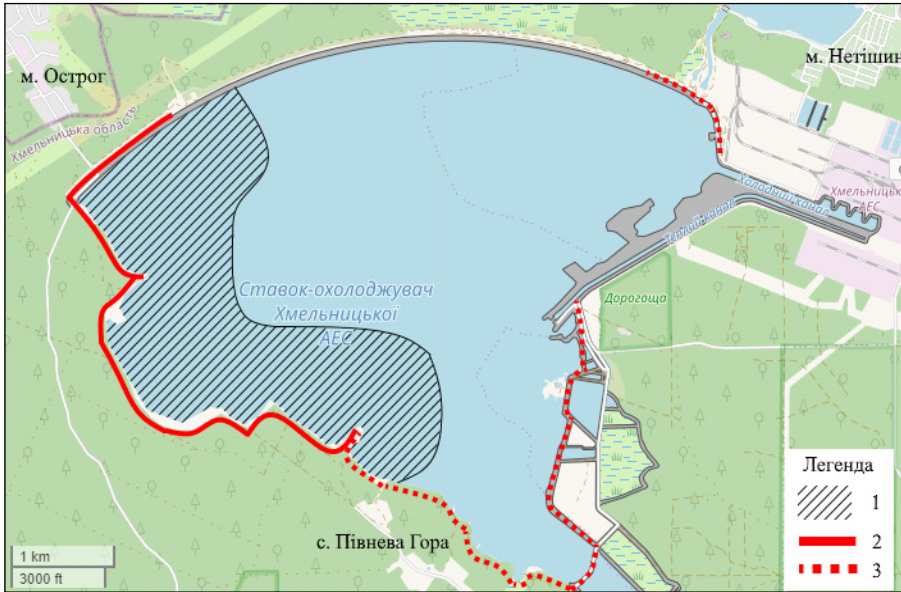

Рис. 1. Картохема водосховища та орнітологічні маршрути (2010–2022 рр.).

- 1 – видима облікова ділянка водосховища, 2 – регулярний основний маршрут,
3 – додаткові маршрути спостережень.

Fig. 1. Map of the reservoir and ornithological routes (2010–2022).

- 1 – visible accounting area of the reservoir, 2 – regular main route,
3 – additional observation routes.

В окремих місцях проводилися вирубки, які згодом засаджувалися сосною; на узліссі місцями представлений підростаючий молодняк сосни й інших дерев. Ширина досліджуваної смуги суміжних із водоймою біотопів становила 300–600 м (інколи до 1 км), середня довжина – 5,5 км. Маршрут пролягав безпосередньо берегом водойми, узліссям та лісовими дорогами/стежками. Враховувався весь видовий комплекс птахів, які траплялися на обліковій ділянці, включно з транзитними.

У гніздовий період 2008–2010 рр. даний маршрут був однією з ділянок проведення експерименту по використанню штучних пластикових гніздівель для птахів (Льчук, 2011), а у 2017 р. виконані обліки в рамках під-

готовки другого видання «Атласу гніздових птахів Європи» (Keller et al., 2020). Використані також дані інших спостерігачів, прізвища їх указані в тексті.

Статус перебування виду оцінювали, спираючись на визначення термінів, наведених у «Анотованому списку...» (Фесенко, Бокотей, 2007), із деякими власними (уточнюючими) комбінаціями. Зокрема: гніздовий (Гн) – вид, який гніздиться на досліджуваній території, (Гн?) – гніздування достовірно не підтверджене, вид зустрічається на території у гніздовий період або відоме гніздування поблизу; не гніздовий (НГн) – вид не гніздиться на даній території; осілий (Ос) – вид, який цілорічно перебуває у властивих для нього біотопах і не здійснює сезонних перельотів на значні відстані; перелітний (Пер) – вид, який трапляється на території у гніздовий період, але щорічно здійснює переліт у місця зимівлі; пролітний (Пр) – вид, який регулярно трапляється у весняний та осінній міграційні періоди (до значень «Гн» та «Зм») цей статус додавали у випадку, якщо чисельність особин у міграційний період збільшується або є помітно мінливою в залежності від ходу перельотів, а також якщо вид реєстрували на транзиті); залітний (Зл) – вид, який інколи залітає на територію, але його ареал гніздування і зимівлі, а також маршрути регулярної міграції знаходяться поза її межами (значення поряд: (Мг) – реєстрації під час міграції, (Зм) – під час зимівлі)); зимуючий (Зм) – вид, який трапляється в зимовий період.

Результати

За період досліджень на водоймі та в суміжних біотопах зареєстровано 168 видів птахів, які відносяться до 15 рядів (табл.): Gaviiformes – 2, Podicipediformes – 5, Pelecaniformes – 1, Ciconiiformes – 6, Anseriformes – 25, Falconiformes – 12, Galliformes – 1, Gruiformes – 4, Charadriiformes – 30, Columbiformes – 2, Cuculiformes – 1, Uropiformes – 1, Coraciiformes – 2, Piciformes – 8, Passeriformes – 68. Із них 22 види занесені до Червоної книги України (2009) і ще 3 включені до переліку видів, занесених у IV її видання¹.

Дана кількість зареєстрованих видів становить понад половину орнітофауни Хмельниччини. Так, згідно останньої публікації, в області зареєстровано 286 видів (Новак, 2010), а за усним повідомленням її автора, в нинішній час авіфауну складають приблизно 305–310 видів. Нашими дослідженнями уточнені статуси перебування

Рис. 2. Досліджувані суміжні біотопи.

Fig. 2. Investigated adjacent habitats.

¹ Затверджений 29.01.2021 р. наказом № 29 Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

Фото 2. Водно-болотняний біотоп. 20.08.2007 р.

Фото В.П. Ільчука.

Photo 2. A wetland habitat.

деяких видів, зокрема червоношия гагара (*Gavia stellata*), червоноший норець (*Podiceps auritus*) і турпан (*Melanitta fusca*) додані до списку зимуючих (Ільчук, 2014); сивий мартин (*Larus canus*) став гніздовим (Ільчук та ін., 2021), а морянку (*Clangula hyemalis*) вилучено з переліку зниклих, куди вона була внесена, бо не траплялася більше 50 років (Новак, 2010; особ. повід.). Незамерзаюча водойма та її суміжні біотопи відіграють важливу роль для міграції та зимівлі багатьох водно-болотняних видів, для яких у глибині суходолу України це не зовсім характерно.

У видовому огляді попередньої праці (Ільчук та ін., 2021) наведені дані по водно-болотняних видах, що реєструвалися на водоймі під час прольоту та зимівлі. У даній роботі міститься інформація щодо гніздування деяких видів на водоймі та в суміжних біотопах, фенологічні спостереження перелітних птахів, реєстрації рідкісних видів та ін.

* * *

Норець малий (*Podiceps ruficollis*). Гніздиться на водоймі. Уперше вид зареєстрований нами 22.08.2016 р. – 1 ос. У 2018–2020 рр. зустрічали виводки, які трималися разом до середини вересня.

Фото 3. Лісовий біотоп. 20.08.2007 р. Фото В.П. Ільчука.

Photo 3. A forest habitat.

Фото 4. Великий яструб з упійманою лискою. 31.01.2022 р.

Фото В.П. Ільчука.

Photo 4. A Goshawk with a caught Coot.

Бугай (*Botaurus stellaris*). Гніздовий вид на водоймі. Найперша реєстрація навесні – 6.04.2015 р., найпізніша осіння – 15.09.2020 р. (В. Бондарець, особ. повід.).

Лелека чорний (*Ciconia nigra*). Крім опублікованих даних (Ільчук та ін., 2021), маємо також реєстрацію 2 ос. 27.06.2017 р., птахи живилися на водоймі біля дамби.

Шуліка чорний (*Milvus migrans*). 27.06.2017 р. 1 ос. кружляла високо над лісом. 1.05.2020 р. зареєстровано 1 ос., яка полювала поблизу води, а наступного дня, ймовірно той самий птах, летів над водосховищем у північно-західному напрямку (В. Бондарець, особ. повід.).

Лунь польовий (*Circus cyaneus*). Реєстрували по 1 ос. 16.10.2018 р. (Т. Жерліцина, особ. повід.), 10.11.2018 р., 3.10.2019 р., 19.10.2019 р. (молодий птах), 22.01.2022 р. (молодий) та 2 ос., які летіли поодиночі, – 1.11. 2019 р.

Яструб великий (*Accipiter gentilis*). Реєструється в усі періоди року. Під час спостережень кілька разів знаходили сліди живлення великого яструба лисками (*Fulica atra*) (Ільчук та ін., 2021; наші неопубл. дані, фото 4) та одного разу – ондатри (*Ondatra zibethicus*). Також 21.12.2009 р. спостерігали за невдалим полюванням: птах «завис» над зграєю лисок на воді, лише сполохавши їх, після чого відлетів до лісу.

Підорлик малий (*Aquila pomarina*). Реєстрували на прольоті по 1 ос. 2.04.2017 р. та 29.09.2019 р.

Підсоколик великий (*Falco subbuteo*). Відмічено 1 ос. 20.04.2020 р. в польоті над водоймою (В. Бондарець, особ. повід.).

Куріпка сіра (*Perdix perdix*). Зареєстровано один випадок зальоту зграї взимку – 16.12.2013 р. бл. 15 ос. годувалися в бур'янах на березі неподалік від дамби.

Курочка водяна (*Gallinula chloropus*). Гніздиться на водоймі. Виводки реєструються до кінця серпня.

Крячок річковий (*Sterna hirundo*). 9.07.2007 р. на дамбі відмічене пташеня віком 9–10 днів, без присутності дорослих особин. Колоніальних поселень даного виду ніде поблизу не виявлено, тож припускаємо поодинокі гніздування на дамбі окремих пар.

Голуб-синяк (*Columba oenas*). Одного птаха спостерігали 11.02 і 25.02.2008 р. на 50 м углуб лісу, причому під час другої реєстрації голуб воркував, сидячи високо у кроні сосни.

Видовий склад і статус перебування птахів на водосховищі Хмельницької АЕС і в суміжних біотопах у 2007–2022 рр.
Species composition and stay status of birds on the reservoir of the Khmelnytskyi Nuclear Power Station and adjacent habitats in 2007–2022

Вид / Species	Статус / Status	Вид / Species	Статус / Status
<i>Gavia stellata</i>	Пр, Зм	<i>Perdix perdix</i>	Зл (Зм)
<i>G. arctica</i>	Пр, Зм	<i>Grus grus</i> **	Пр
<i>Podiceps cristatus</i>	Гн, Пр, Зм	<i>Rallus aquaticus</i>	Гн, Пер, Зм*
<i>P. grisegena</i> ***	Пр*	<i>Fulica atra</i>	Гн, Пр, Зм
<i>P. nigricollis</i>	Пр, Зм	<i>Gallinula chloropus</i>	Гн, Пер
<i>P. auritus</i> ***	Пр, Зм	<i>Haematopus ostralegus</i> **	Пр
<i>P. ruficollis</i>	Гн, Пер	<i>Phuvalis squatarola</i>	Пр
<i>Phalacrocorax carbo</i>	Гн, Пр, Зм	<i>P. apricaria</i>	Пр
<i>Egretta garzetta</i>	Зл (Мг)	<i>Charadrius hiaticula</i> **	Пр
<i>E. alba</i>	НГн, Пр, Зм	<i>Ch. dubius</i>	Пр
<i>Ardea cinerea</i>	НГн, Пр, Зм	<i>Vanellus vanellus</i>	Гн?, Пр, Пер
<i>Botaurus stellaris</i>	Гн, Пер	<i>Tringa ochropus</i>	Пр, Зм*
<i>Ciconia ciconia</i>	НГн, Пр, Пер	<i>T. glareola</i>	Пр
<i>C. nigra</i> **	НГн, Пр, Пер	<i>T. totanus</i>	Пр
<i>Anser anser</i>	Пр*	<i>T. nebularia</i>	Пр
<i>A. albifrons</i>	Пр, Зм*	<i>Actitis hypoleucos</i>	Пр
<i>A. fabalis</i>	Пр	<i>Philomachus pugnax</i>	Пр
<i>Cygnus cygnus</i>	Зм	<i>Calidris minuta</i>	Пр
<i>C. olor</i>	Гн, Зм +	<i>C. ferruginea</i>	Пр
<i>Tadorna tadorna</i>	Зл (Мг)	<i>C. alpina</i>	Пр
<i>Anas crecca</i>	Пр	<i>Gallinago gallinago</i>	Пр
<i>A. querquedula</i>	Пр	<i>Numenius arquata</i> **	Пр
<i>A. penelope</i>	Пр*	<i>N. phaeopus</i> **	Зл (Мг)
<i>A. clypeata</i>	Пр	<i>Limosa limosa</i> ***	Пр
<i>A. platyrhynchos</i>	НГн, Пр, Зм	<i>Larus ridibundus</i>	НГн, Пр, Зм
<i>A. strepera</i> **	Пр	<i>L. minutus</i>	Пр
<i>A. acuta</i>	Пр	<i>L. cachinnans</i>	НГн, Пр, Зм
<i>Aythya nyroca</i> **	Пр	<i>L. argentatus</i>	Зм
<i>A. fuligula</i>	Гн?, Пр, Зм	<i>L. fuscus</i>	Пр
<i>A. marila</i>	Пр, Зм	<i>L. canus</i>	Гн, Пр, Зм
<i>A. ferina</i>	Пр, Зм	<i>Chlidonias hybrida</i>	НГн, Пер
<i>Netta rufina</i> **	Зм	<i>Ch. niger</i>	НГн, Пер
<i>Clangula hyemalis</i>	Пр, Зм	<i>Ch. leucopterus</i>	Пр
<i>Bucephala clangula</i> **	Пр, Зм	<i>Hydroprogne caspia</i> **	Зл (Мг)
<i>Melanitta nigra</i>	Пр*	<i>Sterna hirundo</i>	Гн?, Пер
<i>M. fusca</i>	Пр, Зм	<i>Columba palumbus</i>	Гн, Пер
<i>Mergus serrator</i> **	Пр, Зм*	<i>C. oenas</i> **	НГн, Пер*
<i>M. merganser</i>	Пр, Зм	<i>Cuculus canorus</i>	Гн, Пер
<i>M. albellus</i>	Пр, Зм	<i>Upupa epops</i>	Гн?, Пер
<i>Pandion haliaetus</i> **	Пр	<i>Alcedo atthis</i>	Гн?, Зм
<i>Milvus migrans</i> **	НГн, Пер	<i>Merops apiaster</i>	НГн, Пер
<i>Circus cyaneus</i> **	Пр, Зм*	<i>Dryocopus martius</i>	Гн, Ос
<i>C. aeruginosus</i>	Гн, Пер	<i>Picus canus</i>	Гн?, Ос
<i>Accipiter nisus</i>	Гн?, Ос	<i>P. viridis</i> **	Зл (Зм)
<i>A. gentilis</i>	Гн?, Ос	<i>Dendrocopos major</i>	Гн, Ос
<i>Buteo lagopus</i>	Зм	<i>D. syriacus</i>	Гн?, Ос
<i>B. buteo</i>	Гн?, Пер, Зм	<i>D. medius</i>	Зм
<i>Aquila pomarina</i> **	Пр	<i>D. leucotos</i> **	Зм
<i>Haliaeetus albicilla</i> **	НГн, Пр, Зм	<i>D. minor</i>	Гн?, Ос
<i>Falco subbuteo</i>	Пр	<i>Riparia riparia</i>	НГн, Пер
<i>F. tinnunculus</i>	НГн, Пер	<i>Hirundo rustica</i>	Гн?, Пер

Закінчення таблиці

End of the Table

Вид / Species	Статус / Status	Вид / Species	Статус / Status
<i>Delichon urbica</i>	НГн, Пер	<i>Saxicola torquata</i>	Зл (Мг)
<i>Alauda arvensis</i>	НГн, Пер	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Гн, Пер*
<i>Lullula arborea</i>	Гн, Пер	<i>Erithacus rubecula</i>	Гн, Пер, Зм*
<i>Anthus cervinus</i>	Пр	<i>Luscinia luscinia</i>	Гн, Пер
<i>A. trivialis</i>	Гн, Пер	<i>Turdus pilaris</i>	НГн, Ос
<i>A. pratensis</i>	Пр	<i>T. merula</i>	Гн, Пер, Зм
<i>Motacilla alba</i>	Гн, Пер*	<i>T. iliacus</i>	Пр
<i>Lanius collurio</i>	Гн, Пер	<i>T. philomelos</i>	Гн, Пер
<i>L. excubitor**</i>	Зм	<i>T. viscivorus</i>	Зм
<i>Oriolus oriolus</i>	Гн, Пер	<i>Panurus biarmicus</i>	Гн, Ос +
<i>Sturnus vulgaris</i>	Гн, Пер	<i>Aegithalos caudatus</i>	Гн, Ос
<i>Garrulus glandarius</i>	Гн, Ос	<i>Remiz pendulinus</i>	Гн, Пер
<i>Nucifraga caryocatactes</i>	Зл (Мг)	<i>Parus caeruleus</i>	Гн, Ос
<i>Corvus monedula</i>	НГн, Ос	<i>P. cristatus</i>	Гн, Ос
<i>C. frugilegus</i>	НГн, Ос	<i>P. montanus</i>	Гн, Ос
<i>C. cornix</i>	НГн, Ос	<i>P. palustris</i>	Гн, Ос
<i>C. corax</i>	Гн, Ос	<i>P. ater</i>	Гн, Ос
<i>Troglodytes troglodytes</i>	Гн, Пер, Зм	<i>P. major</i>	Гн, Ос
<i>Bombycilla garrulus</i>	Зм	<i>Sitta europaea</i>	Гн, Ос
<i>Prunella modularis</i>	Пр	<i>Certhia familiaris</i>	Гн, Ос
<i>Locustella luscinioides</i>	Гн, Пер	<i>Passer montanus</i>	Гн, Ос
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	Гн, Пер	<i>Fringilla coelebs</i>	Гн, Пер*, Зм*
<i>A. scirpaceus</i>	Гн, Пер	<i>F. montifringilla</i>	Зм
<i>A. arundinaceus</i>	Гн, Пер	<i>Spinus spinus</i>	Зм
<i>Sylvia atricapilla</i>	Гн, Пер	<i>Chloris chlotis</i>	Гн, Ос
<i>S. curruca</i>	Гн, Пер	<i>Carduelis carduelis</i>	Гн, Ос
<i>Phylloscopus collybita</i>	Гн, Пер	<i>Acanthis cannabina</i>	Гн, Ос
<i>Ph. trochilus</i>	Гн, Пер	<i>A. flammea</i>	Зм
<i>Ph. sibilatrix</i>	Гн, Пер	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Зм
<i>Regulus regulus</i>	Зм	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	Гн, Ос
<i>R. ignicapillus**</i>	Зл (Мг)	<i>Emberiza citrinella</i>	Гн, Ос
<i>Muscicapa striata</i>	Гн, Пер	<i>E. schoenichus</i>	Гн, Пер, Зм*
<i>Ficedula albicollis</i>	Гн, Пер	<i>Plectrophenax nivalis</i>	Зл (Зм)

* – одиничні реєстрації на зимівлі та випадки пізньої або ранньої міграції (для перелітних або пролітних);

+ – характерне суттєве збільшення кількості птахів саме в зимовий період;

** – види, занесені до Червоної книги України (2009);

*** – види, включені у список IV видання Червоної книги України.

Бджолоїдка золотиста (*Merops apiaster*). 18.05.2009 р. зареєстровано проліт над водосховищем у північному напрямку зграї з 22 ос.

Дятел сивий (*Picus canus*). Спостерігали по 1 ос. 4.04.2011 р., 12.10.2018 р. (самка), 24.11.2018 р. (Т. Жерліцина, особ. повід.) та 6.02.2022 р. (П. Гринюк, Р. Яремчук, особ. повід.).

Дятел зелений (*P. viridis*). 1 птаха бачили 1.11.2019 р.

Дятел строкатий середній (*Dendrocopos medius*). Реєстрували по 1 ос. 17.01.2011 р., 31.12.2012 р., 29.10, 17.11.2018 р., 3.10, 11.10.2019 р. (Т. Жерліцина, особ. повід.) та 1.11, 29.11.2019 р.

Дятел білоспинний (*D. leucotos*). Відмічали по 1 ос. 11.10.2018 р., 1.11.2019 р., 2.11.2020 р. (Т. Жерліцина, особ. повід.) та 8.01.2022 р. (П. Тимків, особ. повід., фото 5).

Ластівка берегова (*Riparia riparia*). У 2007 р. виявлена гніздова колонія. Близько 120 нірок знаходилося в невисокій піщаній стінці урвистого берега з боку лісу. При огляді 9.07 близько половини з них були заселеними. У подальші роки колонія припинила існування, а місце гніздування стало непридатним. Найпізніша осіння реєстрація – 3.09.2018 р. (7 ос.) (Т. Жерліцина, особ. повід.).

Жайворонок лісовий (*Lullula arborea*). Про дату прильоту свідчить зустріч зграйки з 6 ос. 11.03.2013 р., в період затяжної холодної весни з іще наявним сніговим покривом.

Щеврик червоногрудий (*Anthus cervinus*). Спостерігали двічі по 1 ос.: 15.09.2020 р. птах годувався на березі водойми (В. Бондарець, особ. повід.), 21.10.2020 р. – пролітав у південному напрямку.

Фото 5. Білоспинний дятел. 8.01.2022 р.

Фото П.О. Тимків.

Photo 5. A White-backed Woodpecker.

Плиска біла (*Motacilla alba*). Деякі пізні реєстрації виду раніше опубліковані (Льчук, 2014; Льчук та ін., 2021). Також відмічали 2.11.2021 р. – 2 ос. та 4–5.12.2021 р. – 1 ос. (П. Тимків, особ. повід; наші дані). Найраніша весняна зустріч – 19.03.2012 р. (3 ос.).

Сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*). Реєструється на зимівлі в кількості 1–2 ос. (мінімальна відстань між двома птахами – 0,5 км). Найранішою появою восени є 21.10.2020 р., найпізніша зустріч навесні – 22.03.2010 р.

Горіхівка (*Nucifraga caryocatactes*). Протягом 22.10–10.11.2018 р. відмічалися 1–2 ос., які трималися на узліссі та на березі водойми (Т. Жерліцина, особ. повід; наші дані; фото 6). Цього року в Україні відмічалася інвазія, про що свідчать повідомлення в інтернеті (Фейсбук, UkrBIN, eBird), а також публікації (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2018).

Омелюх (*Bombycilla garrulus*). Крім реєстрацій птахів у денну пору, неодноразово відмічався приліт зграй на ночівлю до лісу перед сутінками. 29.02.2016 р. близько 100 ос. годувалися на узліссі «котиками» осики, об'їдаючи їх основу. Остання реєстрація навесні – 28.03.2016 р.

Тинівка лісова (*Prunella modularis*). Спостерігали двічі по 1 ос.: 7.04.2013 р. – птах тримався у верболозі біля дамби та 10.11.2020 р. – в кущах при березі поблизу рибгоспу (Т. Жерліцина, особ. повід.).

Золотомушка червоночуба (*Regulus ignicapillus*). 30.10.2021 р. відмічено 1 ос., що трималась у чагарникових

Фото 6. Горіхівка. 3.11.2018 р. Фото Т.М. Жерліциної.
Photo 6. A Spotted Nutcracker.

заростях на березі (фото 7). Поблизу годувалася змішана зграйка синицевих (Paridae) та золотомушок жовточубих (*R. regulus*), але цей птах перебував осторонь від них.

Трав'янка чорноголова (*Saxicola torquata*). Спостерігали всього раз – 7.10.2020 р. 1 ос. перебувала в заростях рідкого верболозу та надводної рослинності неподалік від дамби (Т. Жерліцина, особ. повід.).

Горихвістка чорна (*Phoenicurus ochruros*). Гніздиться в будівлях рибгоспу. Зареєстровано спробу зимівлі самця при споруді паводкового водоскиду. Птах тримався виключно на території об'єкту як на вулиці, так і ховаючись в усіляких нішах, залітаючи в тунель 12-метрової глибини, призначений для зливу води попід дамбою. Його бачили двічі – 13.12, 27.12.2010 р. У ці дні мороз становив

Фото 7. Червоночуба золотомушка. 30.10.2021 р.

Фото В.О. Гедзюка.

Photo 7. A Firecrest.

до -4°C , а у проміжку між ними іноді досягав -8°C . При огляді 17.01.2011 р. птаха та слідів його життєдіяльності не було відмічено.

Вільшанка (*Erithacus rubecula*). Перші птахи з'являються наприкінці березня, найраніша зустріч – 19.03.2012 р. Остання реєстрація восени – 1.11.2019 р. (1 ос.). Одна особина зареєстрована взимку – 22.01.2019 р. Птах мав анатомічну ваду – перехрещені наддзьобок та піддзьобок, при цьому він активно годувався в засніжених заростях надводної рослинності та в цілому виглядав здоровим (Т. Жерліцина, особ. повід.).

Дрізд чорний (*Turdus merula*). Реєстрували в більшості зимових сезонів по 1–4 ос. Птахи трималися переважно у прибережній рослинності – в очеретяно-рогозових острівцях.

Дрізд білобровий (*T. iliacus*). Реєстрували по 1 ос. 3–5.11.2018 р. (Т. Жерліцина, особ. повід.) і 30.10.2021 р., а також 5 ос. – 19.10.2019 р.

Дрізд-омелюх (*T. viscivorus*). У позагніздовий та зимовий періоди часто реєструються як поодинокі птахи, так і зграйки чисельністю до 10 ос. (наприклад, 6.04.2015 р. окремо бачили 1 ос. та зграйку з 5 ос.).

Ремез (*Remiz pendulinus*). Найраніша реєстрація навесні – 2.04.2017 р. Найраніша знахідка гнізда на стадії будівництва (напівзбудоване) була 14.05.2019 р. Востаннє восени спостерігали 21.10.2020 р. – 3 ос. За нашою оцінкою, на досліджуваній ділянці гніздяться 2–4 пари.

Синиця чорна (*Parus ater*). 7.04.2014 р. на 50 м вглиб лісу відмічено співаючого самця, який перебував біля берези з кількома дуплами у стовбурі.

Синиця велика (*P. major*). У ході проведення експерименту з використання штучних пластикових гніздівель (Льчук, 2011) їх заселеність великою синицею в лісових біотопах (див рис. 2) була наступною: у 2008 р. – 2 гніздівлі з 5 (в одній птахи відгніздилися двічі), у 2009 р. – 4 з 10, у 2010 р. – 3 з 12. Також зареєстровано гніздування в нішах будівель рибгоспу.

Зяблик (*Fringilla coelebs*). Протягом зими 2010–2011 рр. кілька разів реєстрували від 1 до 5 ос., які перебували на узліссі або біля берега водойми (востаннє – 14.03.2011 р., група з 5 ос.). Ще одна нетипово рання та три пізні реєстрації – 21.11.2011 р. (1 ос.), 18.02.2018 р. (2 ос.), 24.11.2018 р. (2 ос.; Т. Жерліцина, особ. повід.) та 24.11.2021 р. (1 ос.). Весняний приліт відмічається наприкінці першої декади – в середині березня.

В'юрок (*F. montifringilla*). Реєстрували 18.02.2018 р. – 2 ос., які трималися разом; 10.11.2018 р. – 1 ос.; 21.10.2020 р. – 2 ос. (поодинокі).

Чечітка звичайна (*Acanthis flammea*). Реєстрували 2.02.2009 р. – близько 30 ос., які годувалися на вільхах; 14.01.2018 р. – до 50 ос.; з 5.11.2018 р. і протягом усієї зими – регулярно до 70 ос. (Р. Яремчук, особ. повід; наші дані); 4.11.2020 р. – 7 ос.; 22.01.2021 р. – 5 ос.

Костогриз (*Coccothraustes coccothraustes*). Окрім реєстрацій у різні періоди поодиноких птахів або пар, 21.10.2020 р. спостерігали зграю з 29 ос., яка пролетіла транзитом у південному напрямку.

Вівсянка звичайна (*Emberiza citrinella*). У зимовий період птахи зграйками годується поблизу берега водо-

Фото 8. Пуночка. 11.11.2021 р. Фото Ю.М. Кодруля.
Photo 8. A Snow Bunting.

йми, здебільшого біля дамби. Тут вони вибирають корм, яким люди годуять лебедів-шипунів (*Cygnus olor*), залишки промислу рибалок, у тому числі їстівних решток, принесених хвилями з води. Чисельність птахів становить до 50 ос., а одноразово, 11.01.2016 р., було відмічено 65 ос.

Пуночка (*Plectrophenax nivalis*). 11.11.2021 р. відмічено 2 ос., які відпочивали на плитах дамби (Ю. Кодруль, Ю. Кузьменко, особ. повід.; фото 8).

Подяки

Автори статті висловлюють щиру подяку В. Бондарцю, Т. Жерліциній, Ю. Кодрулю, Ю. Кузьменку, П. Тимків і Р. Яремчуку за надання їхніх неопублікованих спостережень та фотографії, О. Головко і Р. Котику за неодноразову участь у спільних спостереженнях, а також М. Гаврилюку, П. Гринюку, В. Новаку та Г. Фесенку за різноманітну допомогу в написанні цієї праці.

ЛІТЕРАТУРА

- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2018): Спостереження за рідкісними та маловивченими видами птахів у Середньому Придніпров'ї у 2016–2018 рр. - Беркут. 27 (1): 39-44.
- Льчук В.П. (2011): Експеримент із використання штучних пластикових гніздівель для птахів. - Troglodytes. 2: 102-105.
- Льчук В.П. (2014): Зимові орнітофауна водосховища Хмельницької АЕС у 2007–2010 рр. - Авіфауна України. 5: 25-31.
- Льчук В.П., Жерліцина Т.М., Гедзюк В.О., Гринюк П.М., Бондарець В.І. (2021): Зимуючі та пролітні водно-болотні птахи Нетішинського водосховища. - Беркут. 30 (1): 1-13.
- Новак В.А. (2010): Изменения орнитофауны Хмельницкой области за последние 100 лет. - Орнитология в Северной Евразии. Мат.-лы XIII Междунар. орнитол. конф. Северной Евразии (тез. докл., Оренбург, 30 апреля – 6 мая 2010 г.). Оренбург: Изд-во Оренбургского гос. пед. ун-та. 234-235.
- Про створення національного природного парку «Мале Полісся». Указ Президента України № 420/2013 від 02.08.2013. Офіційний вісник Президента України від 19.08.2013. 2013 р., № 20, стор. 5, ст. 671.
- Фесенко Г.В., Бокотей А.А. (2007): Анотований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів). К. – Львів. 1-112.
- Червона книга України. Тваринний світ / Ред. І.А. Акімов. К.: Глобал-консалтинг, 2009. 1-624.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P. et al. (2020): European Breeding Bird Atlas 2. Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions. Barcelona. 1-968.
- Updated list of officially adopted Emerald sites (December 2019). Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats. 39th meeting Standing Committee. Strasbourg, 3–6 December 2019. 33-45.